

15.18x22.41	1/2	עמוד 28	צ'ופצ'יק	05/05/2019	68430339-6
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינו - 80790					

מאת נתנאל סימקין

תקוותנו

לכבוד יום העצמאות הגיע הזמן לתת כבוד להמנון "התקווה" ולסקור את הדרך שהוא עבר לאורך השנים

לאורך השנים, תנועות ציוניות והקונגרס הציוני בראשותו של בחור חביב עם זקן בשם הרצל חיפשו המנון לתנועה הציונית. לשם כך הכריזו על תחרות לבחירת ההמנון הלאומי. בתחרות הראשונה בשנת 1882 נבחר שירו של המשורר שמעון ש. פרוג בשם "הכוס", לאחר שהשיר לא תפס, הוחלט על קיום תחרות שנייה שבה נבחר השיר "על הררי ציון" אך גם הוא לא צלח. בתחרות השלישית בשנת 1898 התייאשו השופטים מהשירים שהוגשו להם ואף שיר לא נבחר. בו־בזמן, השיר "תקוותנו" של נפתלי הפך להיות פופולרי בקרב הקהילות היהודיות באירופה וגם בארץ ישראל. הפופולריות של השיר, שאז כבר הוכר בשם "התקווה", הביאה אותו לקונגרס הציוני הרביעי והחמישי, אך פעם אחר פעם הרצל דחה את השיר. למרות התנגדותו של הרצל, בתום הקונגרס החמישי הקהל כולו קם על רגליו והחל לשיר את התקווה. הדבר גרם להנהגה הציונית להבין כי יש משהו מיוחד בשיר הזה. השיר אף שימש כאמצעי פוליטי בקרב קבוצת מתנגדי תוכנית אוגנדה של הרצל, מילות השיר "עין לציון צופיה" השפיעו על דעת הקהל ועל ההתנגדות לכל תוכנית שתכלול הקמת מדינה יהודית שלא בארץ ישראל.

"התקווה בת שנות אלפיים". אכן, לפעמים יש הרגשה ש"התקווה", ההמנון הלאומי שלנו, אשר מלווה אותנו בכל טקס, אירוע ספורט או באופן כללי כשפרץ ציונות שוטף אותנו, קיים כבר לפחות אלפיים שנה. אבל, האם ידעתם שההמנון שלנו הוא שיר שהשתתף בתחרות כתיבת שירים? לקראת הדלקת המנגלים ביום העצמאות, בואו נכיר קצת לעומק את השיר שמעלה לנו דמעות בעיניים, ונדע מה היה יכול להיות, אם היה נבחר שיר אחר.

סיפורנו מתחיל עם ילד יהודי ממזרח אירופה אשר היה עליו בבית המדרש שבו למד. אותו ילד, נפתלי הרץ הימבר, החל להימשך לספרות ולכתיבה. נפתלי כתב שיר בשם "אוסטריה" אשר אותו הקדיש לקיסר האוסטרו-הונגרי, דבר שהעניק לו הכרה בכישרון הכתיבה שלו. בעת מסעותיו ברחבי אירופה, כאשר היה ברומניה, כתב נפתלי בשנת 1878 שיר שביטא את תחושת חוסר השייכות שלו באירופה. השיר, לו הוא קרא "תקוותנו", בא לתת דגש על הרצון של העם היהודי לחזור לארצו, או כפי שכתב בשירו "לשוב לארץ אבותינו, לעיר בה דוד חנה". לאחר מספר שנים, מצא את עצמו נפתלי בארץ ישראל. פרט לכך שהארץ זבת חלב ודבש, היא כנראה גם מלאה בהשראה, מה שהביא את נפתלי להרחיב את השיר "תקוותנו" ולהפוך אותו לשיר המורכב מ-9 בתים!

"התקווה" שימש כשיר שאיתו חתמו את פגישות הקונגרס עד לשנת 1933 ובאותה השנה הוכרז רשמית "התקווה" כהמנון של התנועה הציונית

15.15x22.78	2/2	עמוד 29	ציפציק	05/05/2019	68430340-8
בנימין זאב הרצל - בהקשר לצינונו - 80790					

נפתלי הרץ אימבר

מריבות בין הצדדים, אבל לבסוף התקווה הביאה שאיפה למדינה וגעגוע לציון - דבר שתפס תומכים רבים יותר. בקרב הציבור הדתי הועלתה הגרסה של הרב קוק "שיר האמונה" וכן "שיר המעלות" מספר תהילים. אך מכיוון שהרוב החילוני לא אהב את הרעיון ופחד מהדתה - גרסאות אלו ירדו מהפרק. גרסה מעניינת שהוצעה לשיר, לאחר מלחמת ששת הימים, היא השיר "ירושלים של זהב" של נעמי שמר. רבים רואים בשירה של שמר כהמנון השני של המדינה וכהמנונו הרשמי של "יום שחרור ירושלים". אבל עקב החשש מהפגיעה במעמד ה"תקווה" שהיה מרכזי בישראל וכן בקרב יהודי הגולה הרעיון ירד מהפרק במהרה.

ניתן לראות בהמנון ובסיפור מאחוריו תמונת מראה של מדינת ישראל. אנחנו מרגישים שהוא מובן מאליו כי הוא תמיד היה שם, כמו המדינה, יוצר ויכוחים ודיונים בקרב הקבוצות שמרכיבות את המדינה, ולבסוף, הוא משדר תקווה לעתיד טוב יותר בדיוק כמו שאנחנו מצפים מהמדינה שלנו. אסיים במילים האחרונות של השיר "תקוותנו" - "כי רק עם אֶחָרוֹן הַיְהוּדִים, כִּן גַּם אַחֲרֵית תְּקוּנָתֵינוּ" ■

שמלווה אותנו עד היום. מאז "התקווה" ליוותה את העם היהודי לאורך ההיסטוריה; לאחר שחרור אושוויץ שרו הניצולים את השיר, בעת הכרזת המדינה כל הנוכחים עמדו ושרו את השיר בדמעות, וכל טקס ממלכתי נסגר בשירת התקווה - אך בישראל כמו בישראל לא מיהרו ורק בשנת 2004 חוקק באופן רשמי ש"התקווה" הוא ההמנון הלאומי של המדינה.

ההמנון, בדומה למדינה שאותה הוא מייצג, מהווה כר למחלוקות רבות בהתבסס על תפיסות שונות. יש הטוענים שההמנון מתעלם מהמיעוט הערבי שחי בישראל בהתבסס על המילים "נפש יהודי הומיה" ובכך מונעים מהערבים להרגיש כחלק מהמדינה. נאמר על השיר כי הוא שוביניסטי היות שנכתב רק בלשון זכר. בהיבט הדתי נטען כי הבתים שנבחרו לשיר התקווה, כפי שאנחנו מכירים אותם כיום, התעלמו מהשימוש בסממנים מהדת היהודית כפי שבאו לידי ביטוי בשיר המלא "תקוותנו", אשר נעשה בו שימוש בקשר הדתי של העם היהודי לארץ ישראל והקשר לחורבן בית המקדש. בכך, בעצם, ביצעו חילון לשיר.

ומה היה קורה אילו היה נבחר המנון אחר, מה היו החלופות? ובכן יש כמה גרסאות: שירו של מנחם מנדל דוליצקי "על הררי ציון" מהווה גרסה קצת דיכאונית להמנון עם המילים "שם במעון נחשים, במקום המון חלשים, במקום הצדקה משה, על ישר צעיף עלטה, בארץ ציה ושממה...". גרסה אחרת שזכתה לגיבוי רב מצד תנועות הפועלים היה שירו של ביאליק "ברכת העם". השיר מבטא שאיפה לקום ולעשות מעשה בשביל לבנות את הארץ. יש שיגידו שהשיר מביא אופי קומוניסטי בסגנון "פועלי כל העולם, התאחדו", ואכן היו